

SLUITING DREIGT VOOR 'DE WAR' IN AMERSFOORT

Techniekvrijplaats

De War in Amersfoort, een broedplaats voor kunst en techniek, dreigt zijn onderkomen kwijt te raken. De gemeente heeft het terrein aan een projectontwikkelaar gegund. Als er geen oplossing komt, gaat een plek verloren waar wetenschappers, kunstenaars en inwoners op een unieke manier met elkaar samenwerken. tekst drs. Mirjam Janssen foto's De War

Het onderkomen van De War, een broedplaats voor kunst en techniek in Amersfoort, doet denken aan een kraakpand. Op de vergadertafel staan potten broodbeleg, het meubilair is tweedehands en de indeling van het gebouwencomplex is niet direct logisch. Schijn bedriegt echter: deze voormalige kleurstoffenfabriek in Amersfoort is een centrum van vernieuwing.

Maar sluiting dreigt: de gemeente heeft het terrein waarop De War is gevestigd aan een projectontwikkelaar gegund. De verdwijning van De War stuit op veel weerstand, ook in academische kring. Zo schreef dr.ir. Jan Rotmans, hoogleraar Transitiekunde, een brief aan de gemeente waarin hij stelde dat De War belangrijk is voor 'al die vrijwilligers, wetenschappers en denkers die de noodzaak van verandering zien en daar letterlijk met hoofd en handen een bijdrage aan leveren'.

De War ontstond tien jaar geleden op het zogeheten Warner Jenkinsonterrein (vandaar de naam De War) als een plaats waar kunstenaars en wetenschappers vrij konden experimenteren. Dat leidde tot de oprichting van het Fablab, een open werkplaats voor digitale fabricage. Iedereen kan er tegen een kleine vergoeding aan de slag

met freesmachines, lasersnijders, 3D-printers en stickersnijders. Het Fablab is één dag per week open. De kosten worden gedrukt doordat verschillende uitvinders en kunstenaars om de beurt gratis als labmanager fungeren in ruil voor toegang tot de

machines. De kosten van de machines worden beperkt door gebruik te maken van openbronsoftware en zelfbouwapparaten.

'We zijn het lab begonnen voor vijftuizend euro, terwijl we eigenlijk had-

Het reparatiecafé van De War.

den moeten uitgaan van twee ton aanloopkosten en een ton per jaar om het draaiende te houden', vertelt Harmen Zijp. 'Inmiddels is onze aanpak op veel plaatsen in de wereld overgenomen.'

Uit het Fablab kwam onder meer het bedrijf Doodle3D voort, dat een app heeft ontwikkeld om op een eenvoudige manier tekeningen te maken voor een 3D-printer. Ook is het Fablab betrokken bij de ontwikkeling van een 3D-printer voor beton op basis van openbronsoftware.

Netwerk

Alles aan De War is ongebruikelijk. Alleen al de vraag wat de functie van Zijp is, valt niet in standaardtermen te beantwoorden. Hij is kunstenaar en onderzoeker, en fungeert als woordvoerder, maar ziet zichzelf niet als directeur. De War is uitdrukkelijk niet hiërarchisch van opzet. 'De overheid en grote bedrijven werken top-down. Ze kunnen niet zo goed omgaan met initiatieven als De War', merkt hij. 'Om efficiencyredenen is onze industriële samenleving van boven naar beneden georganiseerd, maar je ziet een ver-

'Bij ons staat niet geld, maar waarde centraal'

schuiving naar een netwerksamenleving. Dat levert een andere manier om waarde te creëren. In de industriële maatschappij draait het om bezit, uitgedrukt in geld. Maar dat systeem werkt niet meer goed: de natuurlijke hulpbronnen raken op, er is geen land meer, we willen geen afvalstoffen meer en er is niet genoeg werk. Wij gaan uit van het middeleeuwse idee van de *commons* of de meent, een gezamenlijk stuk land. Vertaald naar het heden betekent dit dat je niet meer uitgaat van geld, maar van waarde. In dit geval kan bijvoorbeeld de toegang tot kennis en machines waarde vertegenwoordigen. Een voordeel van deze manier van werken is dat je ontwikkelingen kunt versnellen doordat je een beroep kunt doen op een enorm denkpotentieel.'

De War schreefde vijf jaar geleden een bordje 'universiteit' op de deur. 'Amersfoort is de afgeloopen twintig jaar in omvang verdubbeld, maar er ontbrak hier een plek voor wetenschappelijk onderzoek.' Dat doet De War nu zelf, omdat de overheid daar niet in wilde investeren. Dit was het begin van wat de mensen van De War zelf een coöperatieve universiteit noemen, waarin onderzoekers met gewone burgers samenwerken. 'Door het stijgend opleidingsniveau kun je in de wetenschap gebruikmaken van *peer-to-*

peer-productie: een groep burgers werkt dan samen met enkele wetenschappers.'

Dat gebeurt bijvoorbeeld in het project 'Meet je stad'. Daarvoor doen inwoners van Amersfoort drie jaar lang metingen in hun eigen leefomgeving, zodat de gemeente fijnmazigere gegevens voor haar klimaatbeleid krijgt. De inwoners onderzoeken de gevolgen van klimaatverandering en denken na over oplossingen. Dertig inwoners leerden zelf een eenvoudig, door De War ontwikkeld meetinstrument in elkaar zetten, dat per locatie temperatuur en luchtvochtigheid doorstuurt naar een centrale ontvanger. 'Ook hierbij hebben we gebruikgemaakt van openbronsoftware, in dit geval van het Arduino-platform voor elektronica. De bouwpakketten kosten nog geen vijftig euro per

Het Fablab Amersfoort.

Het voedselcollectief met verkoop op straat.

aangelegd. In dertig bakken zijn onderzoekstuintjes ingericht met verschillende combinaties van planten en bodembemesting. Ook is er een kas met wanden van strobalen, leemstuc en wandverwarming. 'We willen een voedselbos aanleggen op een terrein hier vlakbij. De landbouw is nu veel te afhankelijk van transport en dus van olie. Als je lokaal produceert, neem je die kosten weg.' Maar om dit soort proefprojecten te kunnen ontwikkelen, moet De War gedurende een

'We willen een voedselbos aanleggen op een terrein hier vlakbij'

langere termijn over een vaste locatie kunnen beschikken. Het duurt immers zeker een jaar of tien voor een bos 'volwassen' is.

De War is ook het middelpunt van een voedselcollectief: tweehonderd mensen kopen samen lokaal biologisch geteeld voedsel in bij streekboeren. Ze vervullen allemaal een kleine taak binnen de distributie. Ze bestellen bijvoorbeeld groenten, halen die op bij de boeren, verkopen ze of verzorgen de pr. Op deze manier wordt de tussenhandel uitgeschakeld en kunnen de boeren meer verdienen.

Ten slotte kunnen bewoners om duurzaamheid te bevorderen in het Repair café langskomen met hun kapotte huishoudelijke apparaten. Ze krijgen dan hulp bij de reparatie ervan of kunnen elkaar bijstaan.

Al deze plannen worden echter in hun voortbestaan bedreigd nu de gemeente het terrein na een inschrijvingsprocedure heeft gegund aan een projectontwikkelaar die ruim 820 000 euro bood. De War, die de voormalige kleurstoffenfabriek nu huurt, kwam met een crowdfundingproject slechts tot 600 000 euro. Tijdens een gemeenteraadsvergadering in oktober protesteerden honderden mensen tegen de verdwijning van De War. Vooralsnog is de gemeente niet bijgedraaid. En zo dreigt het einde van een bijzonder experiment. |

stuk. Op deze manier combineren we onderzoek en innovatie met *empowerment* van de bewoners.'

De War werkt ook samen met officiële universiteiten. Zo verzorgt de organisatie projectcases voor eerstejaars en afstudeerders van de opleiding Creative Technology van de Universiteit Twente.

Proeftuin

Verder onderzoekt De War de mogelijkheden van binnenstedelijke voedselproductie. Op het terrein is een proeftuin voor stadslandbouw